

Luc De boeck, burgemeester van Bornem: 'Het is duidelijk dat geld op de eerste plaats komt.'

Het is geen toeval dat vooral gemeenten met minder dan 12.000 inwoners het voortouw nemen.

Geen garantie dat het iets oplevert

De inwoners van Sint-Amunds organiseren een protestactie. Via de Facebookgroep 'Wij zijn Sint-Amunds' kan je een petitie ondertekenen om de fusie uit te stellen tot in het najaar, zodat een volksraadpleging mogelijk is. 'De gemeente is van ons, de burgers', klinkt het. 'Voor een dergelijke belangrijke beslissing dienen de burgers te worden gehoord en geïnformeerd.'

De burgemeesters van Puurs en Sint-Amunds benadrukken dat ze hun fusie rond willen hebben tegen 1 januari 2019. Alleen dan zijn ze zeker van de schuldvermindering van 500 euro per inwoner die wordt betaald door de Vlaamse regering. Met een totaal van bijna 25.300 inwoners zal dat zo'n 13 miljoen euro opleveren. 'Niet alleen onze financiële schuld wordt kleiner', zeggen ze. 'In de nieuwe gemeente zal de gemeentelijke personenbelasting ook zakken naar 7,5 procent.' Nu is het tarief 7,7 procent in Puurs en 8,3 procent in Sint-Amunds.

'Zie je wel', klinkt het bij coalitiepartner LOS uit Sint-Amunds. Het is duidelijk dat de fusiesprekken 'geforceerd' worden om de schuldverlaging door de Vlaamse overheid binnen te halen. 'Maar we mogen ons niet laten opjagen door dat geld.' Ook Luc De boeck (CD&V), de burgervader van Bornem, gooit olie op het vuur: 'Het is duidelijk dat geld op de eerste plaats komt, net als de vrees dat gemeenten in de toekomst verplicht worden tot een fusie met een partner die ze niet kunnen kiezen. Dat is tweemaal een verkeerd excuus. Angst is een slechte raadgever.'

Van Hoeymissen, de CD&V-burgemeester van Sint-Amunds, heeft er stilaan genoeg van. 'Laat ons hier geen politiek spelletje van maken', zegt hij. 'Voor LOS als lokale partij is de fusie mogelijk een bedreiging, maar het is tijd dat ze hun verantwoordelijkheid nemen, want financieel gaat het niet goed met de gemeente.'

De Vlaamse gemeenten schoten pas wakker toen in juni vorig jaar het decreet op de vrijwillige samenvoeging van gemeenten (het zogeheten 'fusiedecreet') werd goedgekeurd. Vorige zomer liet het kabinet van Vlaams minister van Binnenlands Bestuur Liesbeth Homans (N-VA) weten dat 19 gemeenten een dergelijke fusie overwogen. Daarvan zijn er vandaag 12 overgebleven. Oude gewoonten, trots en politieke vetes zitten dus blijkbaar een toenadering in de weg.

Maar er speelt meer mee. 'Harde bewijzen dat een fusie tot meer bestuurskracht leidt of meer voordeel oplevert, zijn er niet', zegt Idea Consult-expert Bart Van Herck. 'Ook in de Nederlandse praktijk zien we dat de financiële meerwaarde van fusies niet zo gemakkelijk aantoonbaar is, behoudens bij kleinere gemeenten tussen de 5.000 en 10.000 inwoners.'

Een gemeentelijke fusie op gang trekken, houdt ook valstrikken in. Het is verleidelijk de fusiehefboom te gebruiken om alles aan te pakken wat niet optimaal is georganiseerd, aldus Van Herck, zoals het personeelsbeleid, het gebouwenbeheer en de online-dienstverlening. 'Pick your battles', waarschuwt hij. 'Het gevaar is groot dat men zich op korte termijn overtilt.'

Ook op het vlak van de communicatie kan er heel wat verkeerd lopen. 'Gesprekken over een fusie verlopen vaak in het grootste geheim tot het plan genoeg vorm heeft gekregen om er mee naar buiten te komen', zegt hij. 'Toch raden we aan om al in een vroeg stadium open kaart te spelen. Het verrijkt het debat en het draagt ertoe bij dat de fusie ook beter gedragen wordt door de inwoners en de interne administratie.'

Veel gemeenten vinden het ook aantrekkelijk om de bonus van de Vlaamse overheid - 500 euro per inwoner, met een plafond van 20 miljoen euro - onmiddellijk in te zetten voor het verlagen van de lokale belastingen.

'Op dat vlak pleiten we voor grote voorzichtigheid', aldus Van Herck. Een structurele lastenverlaging wordt volgens hem beter uitgesteld tot de financiële voordelen van de fusie voldoende duidelijk zijn. 'Onderschat de transitieperiode naar een fusie niet. Nederlandse voorbeelden tonen aan dat er tot zes jaar na de fusie extra kosten kunnen opduiken. Pas na die overgangstermijn begint een fusie werkelijk te 'renderen'. De fusiebonus moet dus in de eerste plaats dienen om die transitieperiode te overbruggen en niet om fiscale cadeautjes uit te delen.'

HOE FUSEREN?

- Het fusiedecreet van 24 juni 2016 geldt enkel voor 296 van de 308 Vlaamse gemeenten. Gemeenten met taalfaciliteiten vallen er niet onder.
- Een fusie met een of meerdere gemeenten is mogelijk, ook over de provinciegrenzen heen.
- Een fusie met een splitsing kan eveneens, op voorwaarde dat het uiteindelijke aantal gemeenten lager is.
- Een fusie valt bij voorkeur samen met de zesjaarlijkse lokale verkiezingen, maar dat is niet verplicht.
- Enkel gemeenten die voor eind 2017 principieel beslissen te fuseren, hebben recht op een bonus van 500 euro per inwoner (maximaal 20 miljoen euro per fusiegemeente).
- Dat alles mag de Vlaamse overheid maximaal 200 miljoen euro kosten. Het principe 'wie eerst komt, eerst maalt' geldt.

Het water is nog diep

Dinsdag 30 mei. 'De definitieve beslissing over de fusie valt pas dit najaar'. Meer dan een droge mededeling is het niet. Burgemeester Peter Van Hoeymissen zegt dat aan het einde van de gemeenteraad van Sint-Amunds. Coalitiepartner LOS krijgt dus zijn zin. De beslissing over het samengaan van Puurs en Sint-Amunds wordt pas op 18 september genomen.

De opschudding van de voorbije maanden liet sporen na. Ingewijden vertellen dat de burgemeesters van Sint-Amunds en Puurs hun kat stuurden naar het jaarlijkse Palingfestival in Mariakerke, een deelgemeente van Bornem. Ook op het bal van de burgemeester dat Luc De boeck elk jaar organiseert, waren ze afwezig.

Op 12 juni, na een vergadering met het politiecollege, gaan de drie CD&V'ers om de tafel zitten en doen ze als volwassen mensen elk hun zeg. 'We hebben daar alles uitgeklaard', zegt De boeck. 'Het bewijs? Ik heb onlangs de viering van 725 jaar Puurs meegemaakt. Urenlang heb ik er vanuit de tribune de feeststoet zien passeren, samen met mijn collega Van den Heuvel. En er was geen vuiltje aan de lucht.'

Of de fusie van Puurs met Sint-Amunds daadwerkelijk groen licht krijgt, is koffiedik kijken. Minister Homans liet al verstaan dat de periode voor vrijwillige fusies mogelijk niet verlengd wordt. De kans is zelfs niet denkbeeldig dat er straks een verplichte fusiegolf komt aanrollen en dat de financiële bonus van 500 euro wordt geschrapt. 'Een fusie onder dwang kan ik me moeilijk inbeelden en zou wel degelijk een slechte zaak zijn', zegt Van Herck. De reden is vooral psychologisch. Een rijke knappe dame tegen haar goesting met iemand laten trouwen, dat loopt nooit goed af.

'Vrijwillige fusies zijn nog maar een vrij recent fenomeen in Vlaanderen en zo iets moet je de nodige tijd gunnen', vindt de expert van Idea Consult. 'In Nederland is het aantal gemeenten op die manier in drie decennia bijna gehalveerd, van 672 tot 388. Je kan met die aanpak dus wel degelijk resultaat boeken, maar het vergt geduld. De geesten moeten op gemeentelijk vlak kunnen rijpen.'

Dat vinden ook de burgemeesters van Bornem en Puurs. 'We zijn onlangs verkozen tot een van de *strafste* gemeentes van Vlaanderen', zegt De boeck. 'Op ons eentje doen we het dus lang niet zo slecht. Maar ik geef toe, we moeten erover waken dat onze schuldpositie niet te hoog wordt. Principieel ben ik geen voorstander van fusies, omdat ik niet geloof dat het de burgerparticipatie verhoogt. Maar ik zie dat het begint te leven onder sommige gemeenten en ik kan mijn kop niet in het zand steken. Onder druk wil ik echter niet fuseren. Gun me de nodige tijd om de voor- en nadelen grondig te onderzoeken.'

Van den Heuvel zit op dezelfde golfengete. 'Onderschat niet welke beweging er intussen op gang is gekomen onder de Vlaamse burgemeesters. De sfeer is totaal anders dan pakweg vijf jaar geleden. Iedereen begint te beseffen dat een fusie ook positieve kansen kan bieden. Maar laat ons daarover vrijwillig beslissen, ook na de verkiezingen van 2018.'

In Limburg heeft Opglabbeek (10.297) dan weer baat bij een alliantie met Meeuwen-Gruitrode tegen de stadsrivaal Genk.

'Er is nog een hele weg te gaan', zegt Van Herck. Zeker als je er rekening mee houdt dat 77 van de 308 gemeenten die Vlaanderen rijk is minder dan 10.000 inwoners tellen. Dat is een kwart van het totaal. Ook in vergelijking met onze buurlanden lopen we ver achterop. In Nederland telt de gemiddelde gemeente 45.000 inwoners, tegenover amper 21.000 in Vlaanderen.

Politiek, poen en postjes

Maandag, 22 mei. Gazet van Antwerpen lekt het nieuws dat Puurs en Sint-Amunds willen fuseren. Peter Van Hoeymissen (CD&V), de burgemeester van Sint-Amunds, die op dat moment afwezig is voor een driedaagse schoolreis naar Parijs, is woedend. Zijn coalitiepartner LOS - de afkorting verwijst naar Lippelo, Oppuurs en Sint-Amunds - valt naar eigen zeggen compleet uit de lucht. 'We wisten dat de piste van een fusie werd onderzocht', zegt een LOS-schepen, 'maar niet dat de knoop al definitief was doorgesneden'. Ook bij oppositiepartij N-VA is er zware kritiek. 'Deze fusie is overbodig', klinkt het. 'Ze komt alleen de carrière van de burgemeester van Puurs ten goede. We pleiten voor een samengaan van Puurs, Sint-Amunds en Bornem tot Klein-Brabant, de grootste gemeente van de regio.'

De verwarring is compleet als ook Luc De boeck (CD&V), de burgemeester van buurgemeente Bornem, zijn inbreng doet. Hij laat weten te betreuren dat Sint-Amunds nu plots voor Puurs kiest. 'Ik vind het spijtig dat ze niet met ons zijn komen praten', zegt hij op Radio 1. Al voegt hij er wel in één adem aan toe: 'Een fusie van Puurs, Bornem en Sint-Amunds tot een gemeente met meer dan 46.000 inwoners zie ik niet zitten. Dan word je als bestuurder te veel manager en te weinig politicus.'

De politiek, de poen en de postjes, daar draait het om. Bij een fusie zijn de burgemeesters, de gemeentesecretarissen en de diensthoofden de belangrijkste figuren om het project te laten slagen, maar dat zijn ook de functies waarvan er na de fusie maar één overblijft. Van Hoeymissen beseft dat, maar hij heeft er naar eigen zeggen geen moeite mee om zijn sjerp aan de Puurse collega en partijgenoot Van den Heuvel af te geven. 'Ik ben nu al dertig jaar actief in de lokale politiek. Voor mij hoeft niets meer.'

Dat vergemakkelijkt natuurlijk de fusiesprekken. Al zit er een addertje onder het gras. In Puurs bestuurt burgemeester Van den Heuvel met een volstreekte meerderheid, terwijl zijn partijgenoot in Sint-Amunds rekening moet houden met de lokale coalitiepartij LOS die in 2012 zeven van de 19 zetels veroverde, slechts één minder dan de acht van CD&V. De jongste jaren bleek dat een vrij stabiele coalitie, maar de plannen voor een fusie zetten daar nu druk op. Voor LOS als lokale partij staat opgaan in een groter geheel gelijk met machtsverlies.

Ook in Bornem beschikt Luc De boeck met CD&V niet over een volstreekte meerderheid. Hij deelt daar het bestuur met Groen. 'Mijn collega Van den Heuvel is een niet te onderschatten concurrent', geeft hij toe. 'Omdat hij zowel op gemeentelijk vlak als in het Vlaams Parlement actief is, heeft hij een breder netwerk en een grotere bekendheid.' Maar hij ontkent dat dat een rol heeft gespeeld bij de afwijzing van een fusie met Sint-Amunds en Puurs. 'De tijdelijkheid van onze stiel staat in de sterren geschreven. Ik heb daar geen moment van wakker gelegen.'

En toch. Bij een fusie van gemeenten wordt het aantal schepenen en gemeenteraadsleden zo goed als gehalveerd. Om de pil te een beetje vergulden liet de Vlaamse overheid wel toe dat een fusiegemeente extra schepenen kan tellen, maar dat is slechts tijdelijk. Ook de financiële bonus die gemeenten bij een samensmelting kunnen opstrijken, is slechts een doekje voor het bloeden. De realiteit is dat fusies politieke carrières kunnen afbreken en fnuiken.

Nederlandse voorbeelden leren dat er tot zes jaar na de fusie extra kosten kunnen opduiken.